

До спеціалізованої вченої ради Д 35.052.19
у Національному університеті
«Львівська політехніка»

вул. Степана Бандери, 12,
79000, м. Львів

В І Д Г У К

**офіційного опонента – професора кафедри
конституційного, адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда
Юзькова, доктора юридичних наук, професора
Суббота Анатолія Івановича,
на дисертацію Чернописької Вікторії Зіновіївни
на тему «Адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних
організацій в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня доктора
юридичних наук за спеціальністю – 12.00.07 – адміністративне право і
процес; фінансове право; інформаційне право**

Дисертаційне дослідження В.З. Чернописької присвячене комплексному аналізу адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, визначенню проблем формування та реалізації цих гарантій, напрямів посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій у сучасних умовах.

Актуальність теми дослідження Необхідність вирішення комплексу проблем, що виникли сьогодні в діяльності релігійних організацій в Україні як важливих інституцій громадянського суспільства, пошуку моделей підвищення ефективності цих гарантій, ресурсного їх забезпечення під вагомим впливом сучасного правового прогресу зумовлює актуальність дисертаційного дослідження, проведеного В.З. Чернопиською.

Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації», який регламентує діяльність цих інституцій, був прийнятий тридцять років тому, а тому є застарілим, таким, що не здатний враховувати зміну правових форм впливу держави на суспільні відносини у релігійній сфері, нові потреби формування громадянського суспільства та правового прогресу, виклики, що стоять перед нашою державою в умовах тимчасової окупації частини території

України та проявів військової агресії. Попри внесення до нього багатьох змін та доповнень, дискусія щодо змісту його положень все ще продовжується, як і щодо багатьох інших питань.

Досі дискусійними залишаються питання формування сучасної системи органів публічного управління, що реалізують державну політику у сфері релігії, здійснюють захист прав релігійних організацій, змісту адміністративно-деліктного законодавства, що слугуватиме захисту прав цих інституцій.

Означену проблему певною мірою може вирішити адміністративне право. Завдяки наявній широкій системі адміністративно-правових регуляторів суспільних відносин, воно здатне створити надійну основу функціонування різних релігійних організацій в Україні. Відтак, система ефективних адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій є запорукою реалізації не лише правових можливостей релігійних організацій, але й забезпечення права на свободу віросповідання та релігійного плюралізму.

В умовах все ширшого залучення релігійних організацій до публічно-правових відносин, система їхніх адміністративно-правових гарантій потребує удосконалення. Слід відзначити, що від періоду проголошення незалежності України різноманітність релігійних організацій значно зросла, більше того, вони тісно увійшли в усі сфери соціального життя. По-суті, зайняли лідерську позицію в соціумі, адже суспільна довіра до них вкрай перевищує аналогічні показники щодо багатьох органів публічного управління. Це, насамперед, пов'язано з тим, що вони отримали беззаперечний авторитет завдяки своїй гуманітарній роботі, діяльності військових капеланів в зоні АТО. Надання освітніх послуг ЗВДО засвідчує високий рівень підготовки випускників, дипломи яких визнаються не лише Україною, але й зарубіжними країнами. Заклади вищої духовної освіти очолюють поважні рейтинги у вітчизняному освітньому просторі, виступають делегатами на інтернаціональних заходах, ініційованих НАТО, ЄС, презентуючи Україну на міжнародній арені тощо.

Незважаючи на здійснюваний упродовж останнього десятиліття процес оновлення правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні,

дотепер система адміністративно-правових гарантій їхнього функціонування залишається неформованою. Оновлена система адміністративно-правових інструментів держави, учасників публічно-правових відносин та самих релігійних організацій, спеціальних адміністративно-правових умов, способів засобів використання, дотримання, виконання, застосування правових норм релігійними організаціями повинна закласти оновлене підґрунтя для нейтралізації загроз щодо їхньої діяльності, попередження та припинення адміністративних правопорушень, іншої протиправної діяльності щодо цих інституцій та покарання винних за їх вчинення.

Наведені обставини не залишають сумнівів у актуальності обраної теми дослідження. Зазначена проблематика дисертаційного дослідження в окремих аспектах досліджувалася вітчизняними вченими, однак не розглядалась як системне явище. Необхідність здійснення відповідного дослідження зумовлена не лише теоретичними чинниками, але й практичною значущістю обраної проблематики дисертаційного дослідження.

Сьогодні назрілим є вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні правової природи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, проблем формування та реалізації цих гарантій на практиці, напрямів посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в сучасних умовах.

У дисертаційному дослідженні В.З. Чернописька сконцентрувалася на питаннях, щодо яких у вітчизняному адміністративно-правовому дискурсі не сформовано належних формулювань, а відтак, враховуючи фрагментарність наявних наукових доробок, розвинула та запропонувала авторський підхід щодо дефініції «адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій», сформулировала власні підходи щодо виокремлення нових тенденцій та напрямів посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в сучасних умовах формування громадянського суспільства в Україні та правового прогресу, запропонувала авторську інтерпретацію змісту системи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, сформулировала власне бачення шляхів

реформування органів публічного управління, уповноважених гарантувати діяльність релігійних організацій, та розробила пропозиції щодо удосконалення організаційної структури цих органів, реалізувала теоретичні задуми щодо посилення гарантування діяльності релігійних організацій у практичній площині, через розробку пропозицій, проектів змін та доповнень до чинного законодавства.

Про актуальність теми дисертації В.З. Чернописької свідчить також її відповідність положенням Закону України «Про свободусовісті та релігійні організації» № 987-ХІІ від 23 квітня 1991 р., Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 р. № 2623-ІІІ, Глобальним цілям сталого розвитку до 2030 року, визначеним резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1, Указу Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» № 722/2019 від 30 вересня 2019 року, Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 18 березня 2004 р. № 1629-ІV. Робота безпосередньо спрямована на реалізацію пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., ухвалених Національною академією правових наук України 03 березня 2016 р., наукового напрямку Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»: «Правові, психологічні та інформаційні проблеми розвитку державності в Україні», схваленого Вченою радою Національного університету «Львівська політехніка» від 24 червня 2014 р. (протокол № 5).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, зумовлений ретельно вивіреною структурою дисертаційної роботи, обраним методологічним інструментарієм, підтверджений результатами наукових пошуків, широкою теоретичною основою, що охоплює праці вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі адміністративного права та процесу, теорії права, конституційного права та інших галузей права, а також інших наук: політології, історії, релігієзнавства, соціології, емпіричною базою. Він свідчить про те, що надане

на рецензування дисертаційне дослідження є першим у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексним дослідженням, присвяченим проблемі адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні. Як наслідок, сформульовані переконливі теоретичні висновки і практичні рекомендації, які сприяють з'ясуванню правової природи системи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, їх недоліків та шляхів удосконалення.

Проведене В.З. Чернопиською дисертаційне дослідження адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні містить нові науково обґрунтовані результати, які розв'язують задекларовану проблематику, мають істотне значення як для науки адміністративного права, інших галузей права, а також гуманітарних наук загалом. Зважаючи на опрацьоване теоретичне підґрунтя, емпіричні дані, зокрема результати проведеного за проблематикою роботи опитування, використану судову практику та статистичні дані, слід визнати цілком обґрунтованими пропозиції В.З. Чернописької щодо розширення переліку адміністративно-караних протиправних деліктів у сфері діяльності релігійних організацій, визначених КУпАП, шляхів модернізації адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні на основі досвіду зарубіжних країн в контексті глобалізаційного виміру.

Положення висновків, до яких дійшла авторка, та запропоновані нею рекомендації щодо адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні є обґрунтованими та вказують на досягнення мети наукового дослідження.

Заслуговує уваги всебічна апробація результатів дисертаційного дослідження адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, які оприлюднювалися на науково-практичних конференціях, круглих столах.

У процесі виконання дисертаційного дослідження В.З. Чернопиською використано достатню кількість джерел (553 найменувань), що мають пряме чи опосередковане відношення до аналізованої проблематики. Авторка широко

аналізує праці не лише вітчизняних, але й зарубіжних науковців. Обізнаність щодо здобутків вітчизняної та зарубіжної науки з приводу досліджуваних питань засвідчує обґрунтованість положень дисертації, належний рівень представленої наукової роботи, високий науковий потенціал В.З. Чернописької.

Методологічна основа роботи стала запорукою обґрунтованості основних положень дисертації. Вона представлена широким спектром сучасних юридичних методів, які дозволили всебічно розкрити задекларовану проблематику та є підтвердженням достовірності наукових положень, висновків та результатів, викладених у дисертації.

Важливим проявом обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є широка емпірична база дослідження. Емпіричну базу дослідження становлять результати анкетування 400 осіб (100 – з Львівської, 100 – з Кіровоградської, 100 – із Закарпатської, 100 – з Київської областей) та 120 посадових осіб органів публічного управління (30 – з Львівської, 30 – з Кіровоградської, 30 – із Закарпатської, 30 – з Київської областей). Дисертаційна робота виконана з урахуванням статистичних даних, з огляду на рішення органів публічного управління, судів 2016 – 2021 рр.

Заслугою є схвалення твердження здобувачки, що в системі адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій є дві підсистеми таких гарантій, зокрема гарантії реалізації адміністративно-правових норм, що регулюють діяльність релігійних організацій (використання, дотримання, виконання, застосування правових норм релігійними організаціями) та гарантії адміністративно-правової охорони (гарантії належної реалізації державою засобів та способів попередження, припинення правопорушень щодо релігійних організацій та покарання правопорушників за незаконну діяльність щодо релігійних організацій, відновлення порушених прав). Разом вони становлять гарантії діяльності релігійних організацій. (С. 61).

Особливий інтерес викликають положення, викладені авторкою при розгляді прав релігійних організацій, що є складовими їх адміністративно-правового статусу. Вони представлені залежно від їх змісту трьома блоками: права, що формуються в силу реалізації статутної діяльності та гарантовані

нормами адміністративного права; ті, що реалізуються в порядку здійснення публічно-сервісної діяльності органів публічного управління, отримання адміністративно-правових послуг релігійними організаціями від органів публічного управління, пов'язані з участю цих інституцій у сфері публічного управління, у громадському житті; права, що пов'язані з адміністративно-правовим захистом таких релігійних організацій судовими, правоохоронними органами та органами публічного управління (С. 161).

На основі поглибленого дослідження чинного законодавства авторка цілком обґрунтовано представила характеристику правової природи адміністративної відповідальності релігійних організацій, яка має ознаки загальної адміністративної відповідальності, водночас містить певні особливості, які характеризують саме її. Додатковими ознаками, що вирізняють адміністративну відповідальність релігійних організацій є те, що підстави притягнення цих інституцій до адміністративної відповідальності можуть не стосуватися сфери релігійної діяльності, а бути пов'язаними з їх діяльністю як організацій, що можуть функціонувати у різних сферах господарювання, однак задля досягнення цілей, визначених статутом цієї організації (сповідання, проповідання певної релігії, проведення богослужінь, тощо) (С. 216).

Достовірність та новизна висновків та рекомендацій зумовлена поставленою метою та визначеними завданнями, вдалою структурою дисертаційної роботи, забезпечується завдяки опрацюванню теоретичного та практичного матеріалу, аналізу наукових праць щодо адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні. Наукову літературу, яка присвячена задекларованій проблематиці, згруповано в окремі три блоки та проведено її аналіз. До першого блоку віднесено праці, що стосуються різних історичних етапів функціонування церкви та релігійних організацій на території сучасної України, історичної ролі церкви в житті держави та гарантованості правового статусу релігійних організацій державою у різні історичні періоди. До другого блоку віднесено юридичні дослідження, що пов'язані з релігією, з'ясуванням правового статусу релігійних організацій, взаємозв'язку релігійних утворень та держави в сучасній Україні. Зміст третього

блоку наукових праць стосується правових, адміністративно-правових гарантій та винятково адміністративно-правових досліджень процесу гарантування державою діяльності релігійних організацій.

Системний аналіз наукових досліджень представників вітчизняної та зарубіжної науки дав змогу зрозуміти історичні етапи трансформації взаємин релігійних організацій та держави, інституційного становлення релігійних організацій, їхніх трансформаційних перетворень, зміну чинників, що зумовлюють правовий статус релігійних організацій у нашій державі, проблеми адміністративно-правового гарантування правового статусу цих інституцій, суперечностей у змісті владних правових рішень щодо релігійних організацій, які мали юридичну силу у певний історичний період, зумовленість прийняття правових норм та їхню змістовну зміну. Особливий акцент дисертантки поставлений на дослідженні наукових підходів, що відображають наукову інтерпретацію основних термінів та понять, які стосуються адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій.

Досягнення достовірності та новизни висновків та рекомендацій вдалося завдяки використанню системи філософсько-світоглядних, загальнонаукових і спеціально-наукових методів, що забезпечує єдність гносеологічного, соціально-філософського та міжнародно-правового аналізу особливостей системи досліджуваних адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні. Методологічну основу роботи становить комплексне використання філософських, загальнонаукових і спеціальних методів, застосування яких сприяло розкриттю предмета дослідження.

Достовірність результатів дослідження забезпечена комплексним підходом автора до вирішення поставлених завдань. Вона підкріплена широкою емпіричною базою, зокрема використаними аналітичними та статистичними матеріалами, узагальненою практикою діяльності органів публічної влади, судових органів, Державної служби України з етнополітики та свободи совісті, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій. Особливо цінними для забезпечення достовірності отриманих результатів стало анкетування 400 осіб зі Львівської,

Кіровоградської, Закарпатської, Київської областей та 120 посадових осіб органів публічного управління з цих областей щодо діяльності релігійних організацій. На цій основі розроблено пропозиції, результати анкетування стали орієнтирами визначених правових реформ.

Новизна висновків та рекомендацій досягнута завдяки формулюванню низки нових для адміністративно-правової науки висновків, рекомендацій, науково-практичних пропозицій.

Дисертаційне дослідження В.З. Чернописької вирізняється науковою новизною. Наукова новизна стосується наукового осмислення дефініції «адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій». Встановлено, що вони є системою спеціальних адміністративно-правових умов, способів засобів використання, дотримання, виконання, застосування правових норм релігійними організаціями та нейтралізації загроз щодо їхньої діяльності, попередження та припинення адміністративних правопорушень, іншої протиправної діяльності щодо цих інституцій та покарання винних за їх вчинення, відновлення їх порушених прав та подано їхній науковий аналіз.

Вирізняється новизною обґрунтування авторкою потреби розширення переліку адміністративно-караних протиправних деліктів у сфері діяльності релігійних організацій, визначених КУпАП, та одночасної декриміналізації окремих складів протиправних діянь, визначених у КК України, доповнення КУпАП статтями, що дадуть змогу гарантувати захист прав релігійних громад на вибір канонічної та організаційної підлеглості, посилять відповідальність за незаконне створення переваг та обмежень для громадян на релігійному ґрунті, за поширення інформації, що розпалює релігійну ворожнечу та міжконфесійне протистояння.

Зважаючи на наявність наукової новизни, слід також відзначити пропозиції здобувачки щодо внесення змін до окремих статей Кодексу України про адміністративні правопорушення (Глава 14), Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року № 1207-VII, Положення

про Державну службу України з етнополітики та свободи совісті, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 812.

Структура дисертаційної роботи є оптимальною. Структура дисертаційного дослідження підтверджує висновок про концептуальний задум дослідження, що відзначається чіткою, послідовною і логічною структурованістю, забезпечує послідовне й вивірене розгортання дослідницької логіки, передбачає панорамність, універсальність і компаративну проективність аналітичного зору.

Дисертація складається з п'ятих розділів, кожен із яких запрограмує певні важливі функції. Архітектоніка роботи обумовлюється метою та завданнями дослідження. План викладу логічно продуманий, його частини пропорційно співвідносні, у кожній збережена наскрізна логіка викладу. Кожен із розділів уміщує відповідні до змісту узагальнення. Запропонована в списку використаних джерел література, використана в достатньо повному обсязі, а її положення отримали в дисертації належне застосування, інтерпретацію та оцінку.

Вступ до роботи визначає актуальність її теми та основні загальні характеристики (актуальність теми дисертації; зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами, мету та завдання, об'єкт та предмет, емпіричну базу, методологічну основу дослідження; наукову новизну; науково-теоретичне і практичне значення результатів; відомості про апробацію результатів дослідження, його структуру, обсяг; положення, які виносяться на захист).

У першому розділі представлено наукознавчу основу і методологію дослідження адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, сформульовано дефініцію, визначено ознаки та деталізовано правову природу адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні.

У другому розділі визначено поняття та представлено структуру адміністративно-правового статусу релігійних організацій в Україні, деталізовано права та обов'язки цих інституцій у публічно-правовій сфері та права громадян, пов'язані зі свободою віросповідання, представлено системну

характеристику адміністративної правосуб'єктності релігійних організацій в Україні, відображено науковий аналіз адміністративно-правових засад їх відповідальності.

У третьому розділі з'ясовано поняття та складові елементи системи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, деталізовано нормативно-правові, організаційно-правові та адміністративно-процесуальні гарантії діяльності релігійних організацій в Україні.

У четвертому розділі визначено поняття суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні, представлено правову характеристику органів публічного управління як суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні, судових органів та інших учасників публічно-правових відносин як суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні. Окремо запропоновано авторський підхід до визначення видів суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні.

У п'ятому розділі з'ясовано напрями посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в сучасних умовах формування громадянського суспільства в Україні та правового прогресу, пропозиції щодо модернізації адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні на основі досвіду зарубіжних країн в контексті глобалізаційного виміру. Окремо запропоновано авторський підхід щодо внесення змін до чинного законодавства з метою удосконалення сучасних адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні.

Така структура дисертації дала змогу ґрунтовно дослідити предмет дисертаційної роботи, сформулювати і запропонувати зміни до чинного законодавства, сформулювати позиції авторки щодо напрямів посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в сучасних умовах формування громадянського суспільства в Україні та

правового прогресу.

Наукове та практичне значення, теоретична та прикладна цінність результатів дослідження. Наукове та практичне значення представленої дисертації полягає в тому, що результати роботи можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – як підґрунтя для поглиблення подальших наукових досліджень адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження Львівського інституту ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» від 25 лютого 2021 р.); навчальному процесі – для удосконалення викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право і процес», «Правозастосування», «Взаємодія підрозділів Національної поліції з громадськістю», «Профілактика правопорушень», «Публічне адміністрування», «Адміністративні процедури та адміністративні провадження: проблеми кореляції», «Правоохоронні органи України», «Організація служб безпеки підприємств установ та організацій» та з метою підготовки підручників, посібників, методичних рекомендацій, викладання лекційного матеріалу та проведення семінарських занять з цих навчальних дисциплін (довідка про використання в навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка» результатів дисертаційного дослідження від 16.03.2021 р. № 67-01-488; акт впровадження результатів дисертації Львівського державного університету внутрішніх справ від 11.03.2021 р. № 31).

Теоретична значущість дисертаційного дослідження полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні низки правових дефініцій. Проаналізовано висловлені в юридичній науці підходи до змісту юридичних категорій «правовий статус», «адміністративно-правовий статус» та запропоновано авторське визначення поняття «адміністративно-правовий статус релігійних організацій».

Теоретичну цінність мають визначені здобувачкою поняття, що допомагають зрозуміти особливості функціонування релігійних організацій, сферу їх діяльності («релігія», «релігійний конфлікт», «релігійна організація», «церква», «секта», «свобода віросповідання», «свобода совісті», «державна

політика в сфері свободи совісті», «свобода релігії», «конфесія», «монастир», «релігійна громада») і тих, що закладають теоретичну основу адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій («адміністративно-правова гарантія», «адміністративно-правові умови реалізації та захисту прав», «адміністративно-правові засоби реалізації та захисту прав», «адміністративно-правові способи реалізації та захисту прав»).

Практична значущість одержаних результатів полягає у використанні науково-методологічних узагальнень та практичних рекомендацій автора у практичній діяльності, освітньому процесі.

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Апробація результатів дослідження проводилася шляхом їх обговорення на наукових, науково-практичних конференціях та семінарах упродовж 2014–20120 років. Основні положення та результати опубліковано в 47 наукових працях, з них: 2 одноосібні монографії, 3 колективні монографії, 21 стаття, з яких 3 – у наукових періодичних виданнях інших держав, 18 – у наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, та 21 – у збірниках тез наукових конференцій, які констатують апробацію результатів дисертації.

Основні положення, висновки і рекомендації, що містяться у дисертації, повністю відображені в авторефераті. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування.

Дисертаційна робота є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які виставлені авторкою для публічного захисту.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації

Визнаючи загалом достатній теоретичний і практичний рівень роботи В.З. Чернописької, слід звернути увагу на низку дискусійних питань, недостатньо аргументованих положень та зауважень:

1. У підрозділі 2.4. дисертації дисертантка зазначає, що адміністративна відповідальність релігійних організацій як непідприємницьких юридичних осіб не має належної нормативно-правової регламентації, чинне законодавство є нечітким, системно не визначає зміст деліктних проявів цих інституцій та системи покарань за їх вчинення. Водночас нею не сформовано проекти власних пропозицій щодо внесення змін до чинного законодавства задля усунення зазначених проблем.

2. На с. 351 дисертації дисертантка наполягає на доцільності створення спеціального підрозділу МВС, який би координував діяльність Національної поліції України щодо попередження та припинення правопорушень, що виникають у релігійній сфері. Однак обґрунтування цього твердження автором не наводиться, як і не дається пояснення того, які функції цього підрозділу слід нормативно визначити, не озвучуються власні пропозиції з цього приводу. Це положення потребує обґрунтування та деталізації під час прилюдного захисту дисертації.

3. Не зрозумілим є твердження дисертантки на ст. 151 дисертації про те, що виникнення адміністративної правосуб'єктності релігійних організацій пов'язане з проходженням державної реєстрації їхніх статутів (положень). Водночас, багато релігійних організацій функціонує без державної реєстрації. Без державної реєстрації в Україні функціонують секти, нетрадиційні релігійні рухи, культи, неокульту. Виникає питання, чи формується у них адміністративна правосуб'єктність, яким чином вони можуть захистити свої права?

4. Потребує уточнення твердження дисертантки, що в Україні протягом складних історичних трансформацій сформувалася унікальна релігійна система, аналогічна тій, що існує у США (с. 146). Слід деталізувати, в чому вона полягає та який досвід цієї країни може бути використаний при формуванні адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій?

5. Аналізуючи правові проблеми діяльності релігійних організацій, авторка цілком слушно вказує, що при релігійному та конфесійному багатоманітті в Україні (Україна визнана найбільш поліконфесійною державою

в Європі) все ще зберігається проблема толерантності у міжконфесійних відносинах, що потребує оновлення адміністративно-правових засобів її вирішення (с. 369 дисертації). З огляду на це вважаю, що дисертантці було б цілком доречно запропонувати шляхи вирішення цієї проблеми та відобразити їх в роботі.

6. На ст. 272 дисертації зазначено, що організаційно-правове забезпечення гарантування реалізації прав та обов'язків релігійних організацій відбувається на засадах, узгоджених спільними координаційними органами за активної підтримки держави. Водночас дисертанткою не деталізовано, про які координаційні органи йдеться, чому їх діяльність служить організаційно-правовою гарантією діяльності релігійних організацій?

Висловлені зауваження і побажання не применшують загальної високої оцінки рівня виконання дисертаційної роботи, її теоретичної цінності та практичної значущості.

ВИСНОВОК

Дисертація Чернописької Вікторії Зіновіївни на тему «Адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій в Україні» (спеціальність – 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право) є самостійно написаною та завершеною науковою працею, яка за важливістю та обсягом дослідження має суттєве значення для вирішення наукового завдання, що полягає у вирішенні проблем формування та реалізації адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, визначення напрямів посилення адміністративно-правового гарантування діяльності цих інституцій в сучасних умовах. Результати дисертаційного дослідження В.З. Чернописької повною мірою висвітлені у достатній кількості публікацій. Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до обов'язкових вимог.

Дисертаційне дослідження Чернописької Вікторії Зіновіївни на тему «Адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій в Україні»,

яке представлено на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, відповідає вимогам, що пред'являються до такого виду наукових робіт, Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а його авторка – Чернописька Вікторія Зіновіївна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:
професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова,
доктор юридичних наук, професор

А.І. Суббот

Підпис А. І. Суббота
«ЗАСВІДЧУЮ»
вчений секретар вченої ради
ХУУП імені Леоніда Юзькова

С.В. Лозінська